Міністерство освіти і науки України

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
іноземної та
слов'янської філології
А. М. Коваленко
«30» січня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 17 УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА
(перша половина XIX століття)

галузь знань **01 Освіта/ Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма

Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією факультету іноземної та слов'янської філології

«30» січня 2023 р.

Голова

Громова Н. В., к.пед.н., доцент

Суми – 2023

Розробник:

Горболіс Л М., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 8 від «26» грудня 2022 року

Завідувач кафедри **Семеног О. М**., д. пед. н., професор

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>Заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів – 4,5</td><td rowspan="15">бакалавр</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td colspan="2">1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="13">Загальна кількість годин – 135</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td colspan="2">2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>16 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>18 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>99 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:</td></tr>
<tr><td colspan="2">екзамен</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Українська література» є обов’язковою дисципліною в циклі професійної підготовки освітньо-професійної програми Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література) спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**.**

Робоча програма зорієнтована на підготовку компетентного конкурентоспроможного фахівця в галузі середньої освіти (українська мова і література), здатного забезпечити ефективну діяльність закладу загальної середньої освіти.

Мета курсу полягає в осмисленому вивченні розвитку української літератури від часу її становлення до середини XIX століття.

Основні завдання:

- ознайомити з національною своєрідністю та загальнолюдською цінністю нової української літератури;
- навчити самостійно й об'єктивно оцінювати художні твори та характеризувати літературний процес;
- з'ясувати роль зачинателя та основоположника нової української літератури в історії української культури;
- сприяти формуванню особистості студента, його духовно-ціннісних орієнтирів, читацьких інтересів, естетичного смаку засобами художнього слова.

Регіональне значення навчальної дисципліни «Українська література» полягає в потребі фахової підготовки здобувачів вищої освіти за ОПП Середня освіта «Українська мова і література. Зарубіжна література) спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта /Педагогіка в Сумській області. На початку XXI століття все виразніше й гостріше постають питання реформування вищої освіти в Україні в напрямі гуманізації, що спрямована на формування інтелектуальної морально-духовної особистості, якій властиві естетичні смаки. Нова соціально-освітня ситуація в Україні актуалізує поступовий перехід від репродуктивної освіти до освіти інноваційної, сутнісний зміст якої полягає у зверненні до особистісних якостей та творчого потенціалу майбутніх учителів української літератури. У реалізації цих завдань пріоритетну роль відіграють філологічні дисципліни, але вагоме місце в процесі підготовки філолога відводиться саме українській літературі.

Унікальність навчальної дисципліни «Українська література» продиктована орієнтацією на формування предметних (фахових) компетентностей студентів, вироблення педагогічної концепції навчання української літератури у ЗЗСО, що розширить межі змісту всіх дисциплін літературознавчого циклу, наповнить його важливою сучасною інформацією, яка слугуватиме успішному здійсненню професійної діяльності. Проблема формування готовності студента до навчання української літератури в ЗЗСО набуває нині особливого значення, оскільки від рівня його професійного розвитку, педагогічної вправності, методичних умінь залежить виконання основного завдання літературної освіти – засобами художнього слова сформувати естетичні смаки громадян України, виробити систему літературознавчих знань, умінь та навичок.

Майбутній учитель української літератури повинен вміти захопити учня літературним твором, виробити почуття розуміння і пошани до кращих надбань вітчизняної літератури, засобами художнього слова викликати естетичні та емоційні переживання; навчальна дисципліна має закласти основи професійної компетентності майбутніх учителів-словесників, сформувати

висококваліфікованих спеціалістів, національно свідомих особистостей, здатних бути конкурентоспроможними на ринку праці в сучасних непростих економічно-фінансових умовах. Студенти мають стати інтелектуальною елітою нації, яка в умовах ринкової економіки зможе відстояти і захистити національні інтереси та підняти духовно-інтелектуальний рівень молоді з урахуванням запитів та пропозицій світової спільноти, наукового співтовариства. Озброєні фаховими знаннями з літературознавчих дисциплін, студенти відчують потребу у знаннях із літератури, у високих ціннісних орієнтирах, які зможуть осягнути під час майбутньої педагогічної практики.

Навчальна дисципліна «Українська література» формує у здобувачів вищої освіти **загальні компетентності:**

Загальні компетентності (ЗК)	**ІК.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблем и в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних улов організації навчально-виховного п оцесу в основній (базовій) середній школі. **ЗК 1.** Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати своїправа і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність). **ЗК 2.** Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи вкоманді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність) **ЗК 3.** Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність)
Предметні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)	**ПК 1.** Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; забезпечувати (за потреби) здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладіосвіти (мова відповідного корінного народу або національної меншини України); формувати і розвиватимовно-комунікативні уміння та навички учнів; використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності. **ПК 2.** Предметно-методична компетентність як здатність: моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів.

	ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі. **ПК 5.** Емоційно-етична компетентність як здатність: усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поціновувати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі. **ПК 12.** Оцінювально-аналітична компетентність як здатність: здійснювати оцінювання результатів навчання учнів; аналізувати результати навчання учнів; забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів. **ПК 13.** Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики; здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Здобувачі мають володіти знаннями з давньої літератури, фольклору, основними поняттями з теорії літератури. Програма вивчення навчальної дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра і має поглибити знання з української літератури, удосконалити вміння різногранно й багатопланово аналізувати художні тексти.

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	**ПРЗ 1.** Концептуальні наукові та практичні знання в галузях мовознавства та літературознавства, педагогіки й методики середньої освіти, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері навчання. **ПРЗ 2.** Знання й розуміння основних ліній шкільного курсу української мови та літератури, зарубіжної літератури **ПРЗ 5.** Знання форм, методів і засобів контролю та корекції знань учнів з української мови та літератури, зарубіжної літератури. **ПРЗ 6.** Знання різних видів позакласної роботи з української мови та літератури, зарубіжної літератури. **ПРЗ 7.** Знання цифрових сервісів для супроводу освітнього процесу, здатність їх використовувати в освітньому процесі. **ПРЗ 9.** Знання сучасних філологічних і дидактичних засад навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури, мовних норм, соціокультурної ситуації розвитку української мови, особливостей використання мовних одиниць у певному контексті. **ПРЗ 10.** Знання провідних тенденцій розвитку літературного процесу в Україні, специфіки його перебігу в культурному контексті, змісту естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; творів української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.
Уміння	**ПРУ 1.** Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички правильно добирати та використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі. **ПРУ 9.** Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички пояснювати особливості розвитку української та зарубіжної літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світової літературою й культурою, порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.
Комунікація	**ПРК 1.** Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у професійному середовищі. **ПРК 3.** Здатність до ефективної комунікації в процесі навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури, спілкування з професійних питань усно та письмово.
Автономія і відповідальність	**ПРА 2.** Спроможність керувати проектами через генерування нових ідей для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності з урахуванням набутих знань з предметної галузі. **ПРА 3.** Здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.

У процесі вивчення курсу студенти повинні:

знати:

- передумови появи перших ознак нової української літератури, її

становлення та формування в умовах бездержавності;

• основні особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій;

• життєписи найвидатніших постатей в історії української літератури, їхні творчі біографії, художні тексти;

• змістовий компонент творчості письменників І половини XIX ст.

вміти:

• об'єктивно поціновувати художні тексти, обґрунтовуючи власну оцінку і враховуючи думку літературних критиків;

• здійснювати огляд літературно-критичної думки;

• визначати змістові та формальні компоненти художніх текстів;

• працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці.

Методи навчання: проблемний, дослідницький, частково-пошуковий, інтерактивно-комунікативний (презентації).

Методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, бесіда, розповідь, пояснення, обговорення), пошуково-творчі (аналіз ситуацій), самостійна робота (письмові роботи).

4. Критерії оцінювання результатів навчання

A	**Знання:** студент на високому рівні самостійно й об'єктивно оцінює художні твори та характеризує літературний процес першої половини XIX ст.; називає передумови появи перших ознак нової української літератури, її становлення та формування в умовах бездержавності; знає основні особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; знає життєписи найвидатніших постатей в історії української літератури першої половини XIX ст., їхні творчі біографії, художні тексти. **Вміння**: студент на високому рівні володіє вміннями аналізувати художні тексти; вміє об'єктивно поціновувати художні тексти, обґрунтовуючи власну оцінку і враховуючи думку літературних критиків; ґрунтовно здійснює огляд літературно-критичної думки, визначає змістові та формальні компоненти художніх текстів; вміє працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Відповідь самостійна з дотриманням принципів академічної доброчесності. Відповідь чітка, логічна, грамотна.
B	**Знання:** студент на достатньому рівні самостійно й об'єктивно оцінює художні твори та характеризує літературний процес першої половини XIX ст.; називає передумови появи перших ознак нової української літератури,

	її становлення та формування в умовах бездержавності; знає основні особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; знає життєписи найвидатніших постатей в історії української літератури першої половини XIX ст., їхні творчі біографії, художні тексти. **Вміння**: студент на достатньому рівні володіє вміннями аналізувати художні тексти; вміє об'єктивно поціновувати художні тексти, обґрунтовуючи власну оцінку і враховуючи думку літературних критиків; здійснює огляд літературно-критичної думки, визначає змістові та формальні компоненти художніх текстів; вміє працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Відповідь самостійна з дотриманням принципів академічної доброчесності. Відповідь чітка, правильна.
С	**Знання:** студент на достатньому рівні об'єктивно оцінює художні твори та може характеризувати літературний процес першої половини XIX ст.; називає передумови появи перших ознак нової української літератури, її становлення та формування в умовах бездержавності; знає особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; знає основні позиції життєписів найвидатніших постатей в історії української літератури першої половини XIX ст., їхні творчі біографії, художні тексти. Може допускати несуттєві помилки, самостійно виправляючи їх. **Вміння**: студент на достатньому рівні володіє вміннями аналізувати художні тексти; об'єктивно поціновує художні тексти, обґрунтовуючи власну оцінку і враховуючи думку літературних критиків; здійснює огляд літературно-критичної думки, визначає змістові та формальні компоненти художніх текстів; вміє працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Може допускати несуттєві помилки, самостійно виправляючи їх або з допомогою викладача. Відповідь самостійна з дотриманням принципів академічної доброчесності. Відповідь чітка, правильна. Грамотність належна.
Д	**Знання:** студент на низькому рівні оцінює художні твори та може характеризувати літературний процес першої половини XIX ст.; перераховує передумови появи перших ознак нової української літератури, її становлення та формування в умовах бездержавності; називає окремі особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; переказує окремі сторінки життєпису найвидатніших постатей в історії української літератури першої половини 19

	ст., аналізує художні тексти. У відповідях допускає суттєві помилки, виправляючи їх під керівництвом викладача. **Вміння**: студент на низькому рівні володіє вміннями аналізувати художні тексти; намагається об'єктивно оцінити художні тексти, подати власну оцінку; не може здійснити огляд літературно-критичної думки, демонструє поверхові вміння працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Допускає суттєві помилки, виправляючи їх із допомогою викладача. У відповіді помітні намагання дотримуватися принципів академічної доброчесності. У відповіді багато помилок фактичного та мовного плану.
E	**Знання:** студент на низькому рівні оцінює художні твори та літературний процес першої половини XIX ст.; називає окремі передумови появи перших ознак нової української літератури, її становлення та формування в умовах бездержавності; називає окремі особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; переказує окремі сторінки життєпису найвидатніших постатей в історії української літератури першої половини XIX ст., слабо аналізує художні тексти. У відповідях допускає суттєві помилки. **Вміння**: студент на низькому рівні володіє вміннями аналізувати художні тексти; намагається об'єктивно оцінити художні тексти, подати власну оцінку; не може здійснити огляд літературно-критичної думки, демонструє поверхові вміння працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Допускає суттєві помилки. У відповіді багато помилок фактичного та мовного плану.
FX	**Знання:** студент не може оцінити художні твори та літературний процес першої половини XIX ст.; не називає передумови появи перших ознак нової української літератури, не називає окремі особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; не знає життєпис найвидатніших постатей в історії української літератури першої половини XIX ст., не аналізує художні тексти. У відповідях допускає суттєві помилки. **Вміння**: студент не володіє вміннями аналізувати художні тексти; не може об'єктивно оцінити художні тексти та подати власну оцінку; не може здійснити огляд літературно-критичної думки, демонструє поверхові вміння працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Допускає суттєві

	помилки. У відповіді багато помилок фактичного та мовного плану.
F	Відсутність знань із теми.

Розподіл балів, які отримують студенти денної форми навчання

Поточний контроль													К.р.	Іспит	Загальна сума
Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	Т.9	Т.10	Т.11	Т.12	Т. 13			
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	10	25	100
Самостійна робота															
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			

За бажанням здобувача вищої освіти можуть враховуватися результати навчання в неформальній освіті (відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у СумДПУ імені А. С. Макаренка).

Розподіл балів за види робіт:

- участь у конференції (різних рівнів) – 3 бали,
- написання й опублікування наукової студентської статті – 7 балів,
- участь/призове місце у творчих конкурсах, олімпіадах тощо: обласних – 8/10 балів; усеукраїнських – 12/14.
- участь/призове місце у всеукраїнському конкурсі наукових робіт – 15/18 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	**відмінно**
82 - 89	**B**	**добре**
74 - 81	**C**	

64 - 73	**D**	**задовільно**
60 - 63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобом оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є екзамен, який складають студенти після вивчення навчальної дисципліни (дисципліна читається декілька семестрів). Додатковими засобами оцінювання є поточний контроль, виконання індивідуальних завдань та досліджень художніх текстів, читання віршів напам'ять.

6. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Становлення нової української літератури. Найяскравіші постаті українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст., його самобутність.

Тема 1. Нова українська література: витоки, умови, становлення і формування як художньої свідомості українського народу. Творчість І. Котляревського.

Тема 2. Творчість першого класика української прози Григорія Квітки-Основ'яненка.

Тема 3. Петро Гулак-Артемовський – поет-романтик.

Тема 4. Художній світ українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст.

Тема 5. Творчість найяскравіших представників українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст. Гурток «Руська трійця».

РОЗДІЛ 2. Постать Тараса Шевченка в історії української культури та літератури.

Тема 6. Постать Тараса Шевченка в історії української культури та літератури.

Тема 7. Ранній період життя і творчості Т. Шевченка.

Тема 8. Твори Т. Шевченка про історичне минуле України.

Тема 9. Лірика періоду «Трьох літ».

Тема 10. Сатиричні твори Т. Шевченка.

Тема 11. Твори Т. Шевченка періоду заслання.

Тема 12. Проза Т. Шевченка, її органічний зв'язок із поетичною спадщиною.

Тема 13. Лірика Т. Шевченка останніх років, її мотиви й образи, революційний пафос.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Становлення нової української літератури. Найяскравіші постаті українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст., його самобутність.

Тема 1. Нова українська література: витоки, умови, становлення і формування як художньої свідомості українського народу. Літературна

діяльність Івана Котляревського. «Енеїда» – перший твір нової української літератури. Жанрова своєрідність твору. Історична основа поеми – зруйнування Запорізької Січі, концепція героїчного епосу в «Енеїді». Художня майстерність І. Котляревського. «Енеїда» як художня енциклопедія української старожитності. Театральна діяльність І. Котляревського – засновника української нової драматургії, історія написання, постановки і публікації „Наталки Полтавки", її новаторство в контексті тогочасної драми.

Тема 2. Творчість першого класика української прози Григорія Квітки-Основ'яненка. Перший класик української художньої прози на народномовній основі, представник просвітницького реалізму. «Сватання на Гончарівці». Особливості жанру. Повість «Конотопська відьма» – одне з найбільших досягнень української гумористично-сатиричної прози. Реалістично-сентиментальна українська проза. Психологізм повісті „Маруся", поєднання в ній ознак просвітницького дидактизму, етнографічного реалізму та сентименталізму, іконографічна ідеалізація образів.

Тема 3. Петро Гулак-Артемовський – поет-романтик. Пан та Собака» – зразок української класичної байки; поєднання в його байках критичного начала з побутово-етнографічним, творче осмислення традиції жанру (Езоп, Лафонтен, Флоріан та ін.). Байки як визначальна частина творчості. Експериментальні пошуки в межах жанру. Є. Гребінка. Жанрове розмаїття творчості Є. Гребінки (проза поезія, публіцистика). Є. Гребінка – байкар. Ліричні поезії.

Тема 4. Художній світ українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст. Романтизм і проблеми національного самоутвердження народу. Заслуги письменників-романтиків у вивченні вітчизняної історії, збиранні, дослідженні і популяризації фольклору, збагаченні фольклорної скарбниці за рахунок власних творів (романс), у боротьбі за рідну мову, у розвитку міжнаціональних культурних взаємин, у розширенні ідейно-тематичного кола та жанрово-стильової системи в літературі, у пожвавленні видавничої справи тощо.

Тема 5. Творчість найяскравіших представників українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст. Львівський гурток творчої молоді „Руська трійця та його культурно- історичне значення. Історія видання альманаху „Русалка Дністровая». Романтичний характер альманаху. **Маркіян Шашкевич.** Провідний український романтик перед шевченківського періоду, керівник «Руської трійці». Мотиви лірики. **Іван Вагилевич.** Медитативно-елегійна тональність І. Вагилевича. Історична поема „Мадей", романтична балада „Жулин і Кулина». Поет, історик, етнограф, фольклорист, громадський діяч. Своєрідність Київської школи романтиків, розширення жанрово- стильових можливостей романтизму у творчості Т. Шевченка, М. Костомарова, П. Куліша та ін. **Левко Боровиковський.** Літературна діяльність Л. Боровиковського як першого поета-романтика кінця 20-х - початку 30-х рр.

РОЗДІЛ 2. Постать Тараса Шевченка в історії української культури та літератури.

Тема 6. Постать Тараса Шевченка в історії української культури та літератури. Багатогранність творчої діяльності Т. Шевченка, його місце в літературному житті, в історії літератури, в розвитку суспільно-політичної, філософської та естетичної думки. Неповторність художнього світу.

Своєрідність творчого методу. Періодизація творчості. Шевченкознавство як галузь науки в українській літературі.

Тема 7. Ранній період життя і творчості. Життєве і літературно-мистецьке оточення. Становлення поета. Традиції попередньої української літератури і новаторство. Критика про перші видання творів Т. Шевченка. Лірика раннього періоду, її мотиви, жанри, образи, її органічний зв'язок з усною народною творчістю.

Тема 8. Твори Т. Шевченка про історичне минуле України. Романтичне зображення боротьби козацтва проти турецько-татарських поневолювачів («Іван Підкова», «Гамалія»), оспівування героїки народного повстання проти польсько-шляхетського гніту («Тараса ніч»). Поема «Гайдамаки». Історичні джерела та літературний генезис. Традиції в змалюванні гайдамаків і підхід Шевченка в цьому плані. Уславлення могутнього визвольного руху народу, поетизація його героїв.

Тема 9. Лірика періоду «Трьох літ». Образ нового ліричного героя – палкого революціонера, борця проти соціального національного гноблення, провісника нового суспільного ладу. Громадянський пафос поезій «Три літа», «Чигрине, Чигрине», «Чого мені тяжко», «Минають дні, минають ночі», циклу «Давидові псалми», «Заповіт». Висока художня довершеність ліричних творів.

Тема 10. Сатиричні твори. Поема «Сон» як політична сатира на самодержавно-кріпосницьку систему. Ідейно-тематична основа твору: викриття системи жорстокого насильства і дикої сваволі, гнівне осудження світу соціальної кривди, поетизація революціонера, що не мириться з цим світом, що прагне підняти маси на боротьбу проти нього. «Кавказ» як революційний твір. Жанрова неоднозначність ідейно-тематичне багатство твору. Поєднання сатиричного викриття царизму з героїкою та елегійністю. Сучасне потрактування змісту послання «І мертвим, і живим…». Осмислення виступу Гуса проти соціального і релігійного гніту в поемі «Єретик». Соціально-побутові поеми «Сова», «Наймичка», «Відьма», їх ідейно-тематичне спрямування, образи, композиція, стиль.

Тема 11. Заслання Шевченка. Незламність поета-революціонера, його оточення, літературна та малярська творчість. Лірика, її мотиви. Твори про покликання поета («А нумо знову віршувати», «Неначе степом чумаки», «Лічу в неволі дні і ночі», «Ну що б, здавалося, слова»). Автобіографічні вірші, їх глибока соціальна основа («І виріс я на чужині», «А.О. Козачковському», «І золотої й дорогої», «Ми вкупочці колись росли», «Мені тринадцятий минало», «Якби ви знали, паничі»). Фольклорна основа особисто-інтимних поезій.

Тема 12. Проза Шевченка, її органічний зв'язок з поетичною спадщиною. Ідейно-тематичне багатство прози, її жанрова своєрідність. Автобіографічність окремих творів. Повісті Шевченка в контексті доби.

Творчість 1857-1861 років. Відбиття в ній нових вражень і спостережень, зумовлених поверненням із заслання, новим оточенням, поїздкою на Україну, життям у Петербурзі. Поема «Неофіти». Звеличення у ній декабристів, заклики до революційного знищення самодержавства. Функції антично-християнських алегорій. «Юродивий».

Тема 13. Лірика останніх років, її мотиви й образи, революційний пафос. Ідейний зв'язок поезій «Сон» («На панщині пшеницю жала») і «Я не нездужаю»: висловлення мрії про майбутнє вільне життя і заклик до революційної боротьби у реалізації цієї мрії. Цикл «Доля», «Муза», «Слава» – синтетичне самоусвідомлення поета як творця, утвердження позитивного змісту своєї життєвої долі і своєї поетичної творчості. Світове значення поезій і світова слава Шевченка. Образ Шевченка в художній літературі, музиці, образотворчому мистецтві, скульптурі. Т. Шевченко і наша сучасність. „Журнал" Тараса Шевченка. Тарас Шевченко і Сумщина.

4. Структура навчальної дисципліни для д.ф.н.

Назви розділів і тем					
1	Усього год.	Лекції	Практ.	Конс.	Сам. робота
РОЗДІЛ 1. Становлення нової української літератури					
Тема 1. Нова українська література: витоки, умови, становлення і формування як художньої свідомості українського народу. Літературна діяльність Івана Котляревського.	11	2	2		7
Тема 2. Творчість першого класика української прози Григорія Квітки-Основ'яненка. Перший класик української художньої прози на народномовній основі, представник просвітницького реалізму.	11	2	2		7
Тема 3. Петро Гулак-Артемовський – поет-романтик. Байки П. Гулака-Артемовського. Жанрове розмаїття творчості Є. Гребінки (проза поезія, публіцистика). Є. Гребінка – байкар. Ліричні поезії.	9		2		7
Тема 4. Художній світ українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст. Романтизм і проблеми національного самоутвердження народу. Заслуги письменників-романтиків у вивченні вітчизняної історії, збиранні, дослідженні і популяризації фольклору.	11	2	2		7
Тема 5. Творчість найяскравіших представників українського романтизму 20-40-х рр. XIX ст. Львівський гурток творчої молоді „Руська трійця та його культурно- історичне значення. **Маркіян Шашкевич.** Провідний	9	2			7

український романтик перед шевченківського періоду, керівник «Руської трійці». Мотиви лірики. **Іван Вагилевич.** Медитативно-елегійна тональність І. Вагилевича. Історична поема „Мадей", романтична балада „Жулин і Кулина». Поет, історик, етнограф, фольклорист, громадський діяч. Своєрідність Київської школи романтиків, розширення жанрово-стильових можливостей романтизму у творчості Т. Шевченка, М. Костомарова, П. Куліша та ін. **Левко Боровиковський.**					
РОЗДІЛ 2. Постать Тараса Шевченка в історії української культури та літератури					
Тема 6. Постать Тараса Шевченка в історії української культури та літератури. Багатогранність творчої діяльності Т. Шевченка, його місце в літературному житті, в історії літератури, в розвитку суспільно-політичної, філософської та естетичної думки. Періодизація творчості. Шевченкознавство як галузь науки в українській літературі.	13	2	2	1	8
Тема 7. Ранній період життя і творчості. Життєве і літературно-мистецьке оточення. Становлення поета. Традиції попередньої української літератури і новаторство. Критика про перші видання творів Т. Шевченка. Лірика раннього періоду, її мотиви, жанри, образи, її органічний зв'язок з усною народною творчістю.	8				8
Тема 8. Твори Т. Шевченка про історичне минуле України. Романтичне зображення боротьби козацтва проти турецько-татарських поневолювачів («Іван Підкова», «Гамалія»), оспівування героїки народного повстання проти польсько-шляхетського гніту («Тараса ніч»). Поема «Гайдамаки». Історичні джерела та літературний генезис. Традиції в змалюванні гайдамаків і підхід Шевченка в цьому плані. Уславлення могутнього визвольного руху народу, поетизація його героїв.	13	2	2	1	8
Тема 9. Лірика періоду «трьох літ». Образ нового ліричного героя – палкого революціонера, борця проти соціального національного гноблення, провісника нового суспільного ладу. Громадянський пафос поезій «Три літа», «Чигрине, Чигрине», «Чого	12	2	2		8

мені тяжко», «Минають дні, минають ночі», циклу «Давидові псалми», «Заповіт». Висока художня довершеність ліричних творів.					
Тема 10. Сатиричні твори. Поема «Сон» як політична сатира на самодержавно-кріпосницьку систему. «Кавказ» як революційний твір. Жанрова неоднозначність ідейно-тематичне багатство твору. Поєднання сатиричного викриття царизму з героїкою та елегійністю. Сучасне потрактування змісту послання «І мертвим, і живим…».	11	2		1	8
Тема 11. Творчість Т. Шевченка періоду заслання. Незламність поета-революціонера, його оточення, літературна та малярська творчість. Лірика, її мотиви. Твори про покликання поета. Автобіографічні вірші, їх глибока соціальна основа	11	1	2		8
Тема 12. Проза Шевченка, її органічний зв'язок з поетичною спадщиною. Ідейно-тематичне багатство прози, її жанрова своєрідність. Автобіографічність окремих творів. Повісті Шевченка в контексті доби. Творчість 1857-1861 років. Відбиття в ній нових вражень і спостережень, зумовлених поверненням із заслання, новим оточенням, поїздкою на Україну, життям у Петербурзі. Поема «Неофіти». «Юродивий».	8				8
Тема 13. Лірика останніх років, її мотиви й образи, революційний пафос. Ідейний зв'язок поезій «Сон» («На панщині пшеницю жала») і «Я не нездужаю»: висловлення мрії про майбутнє вільне життя і заклик до революційної боротьби у реалізації цієї мрії. Цикл «Доля», «Муза», «Слава» – синтетичне самоусвідомлення поета як творця, утвердження позитивного змісту своєї життєвої долі і своєї поетичної творчості. Світове значення поезій і світова слава Шевченка. Образ Шевченка в художній літературі, музиці, образотворчому мистецтві, скульптурі. „Журнал” Тараса Шевченка. Тарас Шевченко і Сумщина.	11	1	2		8
Разом	135	**16**	**18**	**2**	**99**

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Денна форма
1	«Енеїда» Івана Котляревського: нова естетична концепція дійсності й людини, нова філософія буття українського народу	2
2	Жанрове різноманіття творчої спадщини першого класика української художньої прози Г. Квітки-Основ'яненка	2
3	Творче осмислення традиції жанру байки у творчості П. Гулака-Артемовського. Є. Гребінка-байкар і Є. Гребінка – поет-романтик	2
4	Романтизм в українській поезії першої половини 19 століття, його риси та відповідність менталітету українця. Літературна діяльність Левка Боровиковського як першого поета-романтика. Художні особливості балад та байок	2
5	Тарас Шевченко. «Кобзар» 1840 року, його оцінка критиками. Основні мотиви ранньої поезії. «Козацька жінка у Шевченка» (С. Донцов)	2
6	Історичні поеми Тараса Шевченка. Романтична інтерпретація історичного минулого в поемі «Гайдамаки». Жанрові особливості. Мовно-стильові риси. Романтизація національної героїчної епіки («Іван Підкова», «Гамалія»)	2
7	Громадянські мотиви у творчості Тараса Шевченка періоду «трьох літ».	2
8	Творчість Т. Шевченка періоду заслання. Незламність поета-революціонера, його оточення, літературна та малярська творчість.	2
9	Останні роки життя й поетичної творчості Т. Шевченка.	2
	Разом	18

8. Рекомендовані джерела інформації
Основні

1. Діброва В. Свіжим оком: Шевченко для сучасного читача. Київ: Білка, 2021. 176 с.
2. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ : ВД «Комора», 2017. 300 с.
3. Івакін Ю. О. Поезія Шевченка періоду заслання / упоряд. Є. Лебідь-

Гребенюк. 2-ге вид. Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2020. 224 с.
4. Історія української літератури XIX ст. : у 3 кн. Ки. 1 / за ре. М. Яценка. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yatsenko_MT/Istoriia_ukrainskoi_literatury_XIX_stolittia_Kn1/
5. Історія української літератури XIX століття: У 2 кн. Кн. 1: підручник / за ред. акад. М.Г. Жулинського. Київ: Либідь, 2005. 656 с.
6. Історія української літератури XIX століття: у 3-х кн. Кн. 2 / за ред. М. Яценка. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yatsenko_MT/Istoriia_ukrainskoi_literatury_XIX_stolittia_Kn2/
7. Карпінчук Г. Михайло Новицький – шевченкознавець. Київ: Наукова думка, 2018. 240 с.
8. Росовецький С. Шевченко. Сучасна біографія. Київ : Дух і літера, 2021. 472 с.
9. Рудницький Л. Трьома мовами до трьох культур (літературознавчі і культурологічні праці) / упор., автор приміток С. І. Хороб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. 444 с.
10. Сдідчо-наглядові справи Тараса Шевченка. Корпус документів (1847-1859). Метаграфовані тексти: у 2-х т., 3-х кн. / упор. Г. Боряк, Л. Демченко, В. Шандря; відп. ред. В. Смилій. Т. 1. Київ: Арій, 2018. 880 с.
11. Сиваченко М. Текстологічні сюжети української літературної класики / упор. Г. Бурлаки і Б. Цимбала; передм. Г. Бурлаки. Київ: Наук. думка, 2021. 614 с.
12. Смілянська В. З поля шевченкознавства: збірник наукових праць. Київ: ФОП Масляков, 2019. 400 с.
13. Тарас Шевченко. Текст і контекст. Садок вишневий коло хати / упоряд.: В. І. Пахаренко. Черкаси: Видавець Ольга Вовчок, 2020. 240 с.
14. Федорук О. Роман Куліша «Чорна рада»: історія тексту. Київ: Критика, 2019.
15. Харчук Р. Літературна функція «Молитви Єремії пророка»: творча заготовка чи епіграф до рукописної збірки Тараса Шевченка «Три літа»?. *Слово і Час*. 2022. № 3 (723). С. 3-15. URL: https://doi.org/10.33608/0236-1477.2022.03.03-15
16. Харчук Р. Шевченко, його читачі й нечитачі у XIX столітті. Київ: НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2021. 267 с.
17. Художній світ Тараса Шевченка і сучасність: збірник наукових праць. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. 496 с.

Додаткові

1. Борзенко О. Контексти київського романтизму: «український німець» Микола Гулак. *Слово і Час*. 2022. № 3 (723). С. 16-27. URL: https://doi.org/10.33608/0236-1477.2022.03.16-27

2. Боронь О. Сучасні версії Шевченкового псевдобатьківства. *Слово і Час.* 2022. № 3 (723). С. 88-99. URL: https://doi.org/10.33608/0236-1477.2022.03.88-99
3. Ушкалов Л. Моя Шевченківська енциклопедія. Із досвіду самопізнання. Київ : Дух і літера, 2019. 560 с.
4. Швець А. Жінка з хистом Аріадни : Життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному світоглядному та творчому вимірах: монографія. Львів, 2018. 752 с.
5. Шевченківська енциклопедія: Теорія літератури. Мова / ред. колегія: М. Г. Жулинський (голова), М. П. Бондар, О. В. Боронь [та ін.]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 1108 с.
6. Яцюк В. Тарас Шевченко і світ фотографії. Альбом-монографія / Ред. Олесь Федорук. Київ: Критика, 2019. 232 с.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,

використання яких передбачає навчальна дисципліна

Плани практичних занять.

Праці авторки програми.

1. Горболіс Л. М. Портрети з ракурсом бачення. *Філологічні трактати.* 2019. Т. 11, № 1. С. 108-110.
2. Горболіс Л. М. Інтермедіальне прочитання української класики. Advanced trends of the modern development of philology in European countries: Collective monograp. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publrshing», 2019. P. 42-60.
3. Горболіс Л. «Із секретів поетичної творчості» І. Франка як теоретико-методологічна основа інтермедіальних студій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* Вип. 42. Т. 2. Одеса: МГУ, 2019. С. 124-126. Index Copernicus URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v42/part_2/34.pdf
4. Горболіс Л. Інтермедіальність української літератури: тенденції розвитку, етапи становлення, національна своєрідність. Trends in the development of philological education in the era of digitalization: European and national contexts : Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2023. P. 131-159.